

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Sayı/Issue 32 • Aralık/December 2023
www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut594>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un Veba Geceleri Romanında Günümüz Parodisi

Today's Parody in Orhan Pamuk's Novel Plague Nights in the Context of
New Historicism

Öz

Tarih geçmişi hatırlamak ve ondan ders almaktır. Bu bakımdan tarih, edebi eserler ve bilhassa romanlar için önemli bir kaynaktır. Hatta Türk edebiyatında tarihi romanlar bir tür olarak bile değerlendirilir. Bu kaynakların işleniş biçimleri de çoğu zaman tartışılan konular arasındadır. Ayrıca konuyla ilgili çeşitli kuramlar da vardır. Bunlardan biri olan yeni tarihselcilik, geçmişte yazılmış her türlü metni kendine kaynak gören ve onu yeniden yorumlayan bir eleştiri kuramıdır. Bu çerçevede yazar, tarihten/geçmişten edindiği bilgileri dönüştürerek yani yorumlayarak parodileştirir. Parodinin asıl amacı gerçekliğin sorgulanmasıdır. Parodide öne çıkan ise metinlerarasılık, üst kurmaca ve ironidir. Bu çalışmada Orhan Pamuk'un 2021 yılında yayımlanan Veba Geceleri romanını yeni tarihselcilik kuramı bakımından inceledik. Tarihi bir zeminde kurgulanan eserin günümüze dair parodik unsurlar barındırdığına şahit olduk. Nitekim romanda II. Abdulhamid döneminde yaşanan bir veba salgını konu edilir. Romanda yazarın geçmişte yaşanan bazı olay ve olguları günümüze aktarırken parodileştirdiği anlaşılır. Özellikle bu salgının yakın zamanda yaşanan Covid-19 salgını ile ilişkilendirdiği görülür. Ayrıca Pamuk'un üst kurmaca yöntemi kullanarak geçmiş dönemde yaşamış bazı tarihi şahsiyetlere ait mektupları romana dönüştürmesi, türlerin yeniden yaratım parodisidir. Bu bakımdan öncelikle romanda yeni tarihselcilik anlayışını yansıtan unsurların tespitine çalıştık, ayrıca yazarın bu unsurları nasıl ele aldığı ve günümüzle kurduğu bağlantılar ile bunları işleyiş biçimi üzerinde durduk.

Anahtar Kelimeler: Roman, Yeni tarihselcilik, Post-modernizm, Parodi, Metinsellik, Üst kurmaca, İroni.

Abstract

History is remembering the past and learning from it. In this respect, history is an important source for literary works and especially novels. In fact, historical novels are even considered a genre in Turkish literature. The way these resources are processed is often among the topics discussed. There are also various theories on the subject. One of these, new historicism, is a theory of criticism that considers all kinds of texts written in the past as its source and reinterprets them. In this context, the author parodies the information he has obtained from history/past by transforming it, that is, by interpreting it. The main purpose of parody is to question reality. What stands out in parody are intertextuality, metafiction and irony. In this study, we examined Orhan Pamuk's novel Plague Nights, published in 2021, in terms of new historicism theory. We witnessed that the work, which was constructed on a historical basis, contains parodic elements about today. As a matter of fact, in the novel II. It is about a plague epidemic that occurred during the reign of Abdulhamid. In the novel, it is understood that the author parodies some past events and facts while transferring them to the present. In particular, this epidemic is seen to be associated with the recent Covid-19 epidemic. In addition, Pamuk's use of the metafictional method to transform the letters of some historical figures from the past into novels is a parody of genre re-creation. In this regard, we first tried to identify the elements that reflect the new understanding of historicism in the novel, and also focused on how the author handles these elements, the connections he establishes with the present, and the way he handles them.

Keywords: Novel, Historicism, Postmodernism, Parody, Textuality, Metafiction, Irony.

Salih Okumuş*
Esra Baştaş*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Dr. Öğr. Üyesi
Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Ordu/Türkiye
Elmek: salihokumus@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7990-2469

* Yüksek Lisans Öğrencisi
Ordu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Ordu/Türkiye
Elmek: esrabastas52@gmail.com
ORCID: 0009-0004-4101-7711

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 22.12.2023
Kabul Tarihi: 23.12.2023
E-yayın Tarihi: 31.12.2023

Atıf/Citation:

Okumuş, S. & Baştaş, E. (2023). Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un Veba Geceleri Romanında Günümüz Parodisi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (32), s.157-176.

Giriş

Türk edebiyatında tarihi romanlar bir tür olarak değerlendirilmektedir. Son yüzyılda tarihi zengin bir malzeme olarak gören ve romanlarında bunları kullanan yazarların yaygınlaştığı görülür. Bu yaklaşımı benimseyen yazarlar, çeşitli anlatım teknikleri ve bazı yeni üslup denemeleriyle farklı romanlar vücuda getirirler. Daha çok geleneksel gerçekçi tarihi roman anlayışının egemen olduğu Türk edebiyatında, post-modern düşüncenin yaygınlaşmaya başladığı 1980 sonrası dönemlerde, farklı anlatım teknikleri ve yöntemlerinin denendiği de anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım sonucunda tarihi romanların yapısı değişirken yeni tarihselcilik de bir kuram olarak edebiyattaki yerini alır. Bunun bir sonucu olarak da yazarın tarihi konulara yaklaşımı, romandaki işleyiş biçimi ve günümüzle kurulan bağlantıları da değişime uğrar.

Yeni tarihselcilik kuramı tarihi metinleri hatta edebiyat dışında yazılmış her türlü metni yeniden yorumlayarak edebi esere dönüştürme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım; geçmişe dair her türlü olayı, durumu ve metni siyaset, edebiyat, sanat ve kültür bağlamında kendine konu edinir. Farklı bir kurgusal yaklaşımla metinleri dönüştürerek parodileştirir. Yeni tarihselciliğin metinsel boyutu geçmişin metinler aracılığı ile bilinebileceği anlayışına dayanmaktadır. Bu bakımdan yeni tarihselcilik bir eleştiri kuramı olarak değerlendirilmektedir.

Yeni Tarihselcilik kuramı postmodernizm akımının sanata ve edebiyata getirmiş olduğu yeni bir bakış açısı ve eleştirel bir yaklaşım tarzıdır. Edebiyatta ve sanatta düşünsel bir durumun ifadesi olan bu anlayışın romana da yansıdığı görülür. Geçmişe yönelerek tarihi yeniden sorgulayan yeni tarihselcilik, özünde geleneği sorunsallaştırdığı için geçmişe dair her türlü metni kendine kaynak görür. Dilek Yalçın Çelik bugünkü gelişmeler ışında tarih ve kayıt altına alınan bütün belgelerin bir yorum işi olduğunu ifade eder (2021:28).

İnsan düşüncesinin büyük bir dönüşüm geçirdiği XX. yüzyılda tarihin bilimselliğine ve nesnelliğine kuşku ile yaklaşılr. Tarihin bilimsel nesnelliğini sorgulayan kuramlar, tarihin kurgusallığına ve metinsel boyutuna dikkat çekerek tarihi gerçekliği kabul etmezler. Tarihin geçmişin sadece bir parçası olduğunu ve geçmişin tam olarak bilinmeyeceği görüşünü savunurlar ve geçmişe dair bildiklerimizin ancak metinleşmiş bu kaynaklardan öğrenilebileceğini ifade ederler. Metinleştirilmiş her türlü eserin kurgusal olduğunu savunan görüş, yeni tarihselcilik ile bilinmeyen geçmişini bilinenlerle kodlama olanağı sağlar. Romanlarda geçmişin bilinmeyen ayrıntıları yeni tarihselci yaklaşımla doldurulurken kurgunun dilsel işlevini de parodi belirler.

Yeni tarihselciliğin romana yansmasıyla geçmiş ve şimdi kavramları, gerçek ve kurgunun iç içe geçtiği çelişkili bir yapı oluşturur. Yeni tarihselciliğin sorguladığı gerçeklik, geleneğin sorunsallaşması olarak romanlara yansırken edebiyattaki amacı da "gerçeğin hayal gücünü kopya ediyor olabileceği tezi ile tarihi kurgusallaştırarak egemen bakış açısını yıkmak" (Koçakoğlu, 2018:105) olarak tanımlanır. Yeni tarihselcilik edebiyattaki gerçeklik geleneğini yıkmak olduğundan bir çifte çelişki de yaratır. Parodinin ikili yapısıyla birleşen bu anlayışın çağımızda roman türünde ön plana çıktığı görülür. Roman anlayışındaki değişim aynı zamanda okurdan beklentiyi de değiştirir. Postmodern sanatların hepsinde olduğu gibi edebiyatta ve özellikle romanda ortaya çıkan yeni anlayış ve yaklaşımların bir neticesi olarak okur alımlaması ön plana çıkar.

Bir bakıma parodideki temsil edilen işaretleri algılamak okuyucu alımlaması ile açıklanır (Ecevit, 2021:82). Bu bakımdan okur alımlaması, metinden çıkarılacak anlam ve metinde bırakılan boşlukların okur tarafından tamamlanması yaklaşımdır da denilebilir.

Yeni tarihselcilik ve parodiyi birleştiren çelişkili ve ikili yapı okurun metni algılayma süreci ile şekillenir. Wolfgang Iser, metindeki anlamın sanıldığı gibi metin içerisinde değil, hayal gücünde oluştuğu ve okurun alımlamasıyla somutlaştığını belirtir (Moran, 1991:242). Bu anlamda edebiyat da yeni tarihselcilik gibi kuramlarla tarihe yönelip onun gerçekliğini yıkar ve edebi metinler üzerinden sorgulamaya açar. Nietzsche'nin, "Yapılmış, bitmiş, tamamlanmış, değiştirilemez şeyler imgesi olarak geçmiş her zaman insanın önündedir" (White, 2022:371) ifadesi bu düşünceleri destekler.

Yeni tarihselcilik kuramının doğuşunda postmodern düşünce vardır. Bu düşüncenin getirmiş olduğu anlayış edebiyat, sanat, kültür, siyaset gibi alanları kapsar. Edebiyatta bir eleştiri kuramı olarak görülür. Parodi ile yeni tarihselciliği birleştiren unsurun da burada ortaya çıktığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü bu iki düşünce tarzı edebi metinlerde parodi ile işlerlik kazanır. Yeni tarihselciliğin geçmişi inşası parodik şekillerde gerçekleşir. Geçmiş tarihsel bir anlayışla söyleme dönüştürmek parodi ile mümkündür. Parodinin en önemli özelliği geçmiş gününüzle kodlamasıdır. Bu yaklaşım Bahtin'in "çift sesli söylem"i ve Fiedler'in "boşluğu kapatmak" ifadesiyle açıklanır. Zira Hutcheon'ın söylediği gibi geçmişle bugünü çift kodlamak ve sorgulamak yeni tarihselcilik anlayışı ile parodileşerek gerçekleşir. Bu şekilde hem otorite hem sınırları aşma, süreklilik ve değişimin paradoksal ikiliği gün yüzüne çıkar. Postmodernist parodi edebiyat, resim, müzik ve sinema gibi güzel sanatlarda sanki bir öz-yansıtmacı olarak görülür. Bunun toplumsal söylemle bağlantısını işaret etmek için de tarihsel hafızasını ve estetik içe dönüklüğünü kullanır. (Hutcheon, 2020:74-75).

Yeni tarihselcilik kuramında edebi bir metin tasarlanırken geçmişe, tarihe yönelmek esastır. Hatta bu tarihi metinler yeni bir metne dönüşürken eski metnin yapısında bozulmalar olur. Yazarın bilinçli olarak yapmış olduğu bu bozum, metni farklı bir eser yapan temel unsurdur. Bunu yaparken dilin olanaklarından yararlanan yazar, kuramını uygulama aşamasında parodiyi bir tekniğe dönüştürür. Bu bakımdan yeni tarihselcilik geçmişe yani tarihe yönelirken kurgu ve bozum da dilin olanaklarıyla parodileşir.

Genel özellikleri bakımından parodi, romanlarda yeniden yaratma, komik unsur, eleştirel yönü, çift kodlama gibi unsurlarla karşımıza çıkar. Parodide üstkurmacalık yeniden yaratma işlevini görürken, komik olma özelliğini ise metinsel boyutla değerlendirir. Parodinin kendine özgü yapısı itibarıyla birçok şekilde yapılabilmektedir. Parodinin yapılma amacının farklılık göstermesi gibi, yapılma şekli de farklı olabilir. Farklı teknik ve yaklaşımlarla çeşitlenen parodi kullanımı dilin kullanım biçimi ve sınırlarıyla örülür. Parodinin dil ile ilişkisi, parodinin kıvrak zekâsıyla yakından ilişkilidir ve metinlerarası göndermeleri de kapsar. Rose, parodinin önemli özellikleri arasında gelenek, basmakalıp sözler ve iletişim yöntemlerine hâkim olmaktan başka kıvrak zekâyı da sayar (Rose, 2016:317).

Batı'da sistem eleştirisi olarak ortaya çıkan ironi kavramı, insanın hayatı anlamlandırma aşamasında, ideolojilerle çatışan bireylerin yeni dünya görüşünü yansıttığı ya da sorguladığı eleştirel bir tavır ve tutum olarak gelişir. Oğuz Cebeci, ironi kavramını eski ve yeni dünya anlayışları arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını söyler. Eski düzenin eleştirel bir sorgulamasını yapan genel bir tavidir aynı zamanda.

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

Cebeci, spesifik ironiyi de daha özele indirgeyerek edebi türlerde kullanılan bir teknik olarak görür. (Cebeci, 2008: 87). Dolayısıyla ironinin yazarın tutumu ile metinde zekayı temsilen yer aldığı bu bakımdan da parodi ile benzeştiği aşikardır.

Parodiyle ironi arasındaki benzerlik ve farkları belirtmek gerekirse; Parodide en az iki şifre vardır ve ironik olabilen, birden çok mesaj içeren bir yapı sergiler. Hedefi karşısında sergilediği zıt değerliliği ile hem ironi hem de hiciv unsurlarını barındırır. Burada yazarın verdiği mesaj okur tarafından dolaysız olarak kavranır. Parodi bu bakımdan ironiden farklıdır, hatta biraz da kurnazlık içeren kinayeli bir ifade biçimidir. İroni de ise, iki mesaj tek şifre bulunur. Anlaşılması daha muğlak ve karmaşıktır. Parodi yazarın yapmış olduğu gibi biraz komiktir ve romanın gerçekliğini oyuna dönüştürme yaklaşımıdır, bir teknik olduğu kadar tavır ve kavrayış olarak da düşünülmelidir. Parodide bir çeşit ironik tersine çevirme anlayışı vardır. Hutcheon ironinin hem parodiye hem de satire işlerlik kazandırdığını söyler. Parodinin düşünsel yönüne vurgu yaparken bu noktada da ironiden ayrıldığını belirtir. Zaten okur tarafından karıştırılması da bu ikisinin dili kullanırken retorik bir strateji olarak ironiyi başvurmasına bağlanır. (Hutcheon, 2000:25-52)

Bu bakımdan ironiyle karıştırılan parodi, aslında metin içinde işlerliğini ironi ile sağlar. Metinler arası işleyen parodi metin içinde ironiyi araçsallaştırır. Parodinin metinler arası boyutu ise kendinden önce metinselleştirilmiş her türlü kaynaktır. Yeni tarihselcilik anlayışı, romanda bu bakımdan parodiyi kullanır. Mektup metinselleştirilmiş bir kaynaktır bu anlayışa göre dolayısı ile bu mektupların başka bit türe dönüşmesi parodiktir.

İsmet Emre parodinin, eserde dilin kullanımını yansıtan bir yöntem olarak işlev gördüğünü belirtir. Yazarın parodiyi farklı düşünce yapılarını ortaya koymak ve anlamın çok katmanlılığını göstermek için kullanabileceğini söyler. Post-modern yazarların dilsel bir yöntem olarak kullandığı bazı düşünceleri paroloji kavramıyla açıklar. Dilin kullanım biçiminin çeşitliliği nedeniyle türdeş bir söylem olamayacağını ifade ederken parodiyi de bu karmaşaya bağlar (Emre, 2022:100).

Genel olarak parodinin yapıma biçimi türler arası, geleneksel ve üst kurmacalık parodisi şeklinde ifade edilir. Rose, üst kurmaca parodiyi metinlerarası düzlemde değerlendirir. Edebiyatımızda üst kurmaca parodi, daha çok metinsel türde bir parodi olarak değerlendirilir. Gelenek parodisi üslup ve söylem parodisine dönüşür ve daha çok yazarın tutumu olarak romana yansır. Tür parodisi bir metin içinde farklı türlerin bir araya gelmesi ya da üst kurmaca yaklaşımıyla farklı bir metne dönüşmesidir. Örneğin *Veba Geceleri* romanında üst kurmaca bir yaklaşımla tarihi bir şahsiyete ait mektupların romanlaştırılması tür parodisine örnektir. Aynı zamanda üst kurmaca parodisi de sayılır, çünkü yazar mektupları romana dönüştürürken mektupları yazan kişiyi de romana dâhil eder ve onu roman kişilerinden biri yapar. Roman boyunca gelenek parodisi yapılan eserde parodiye dair mesaj, çift kodluluk, hedefleri arasındaki belirsizlik ve uyumsuzluk gibi birçok parodi özelliğinin aynı anda mevcut olduğu anlaşılır. Parodi türleri ve ona ait özellikler postmodern çağımızda bir eserde aynı anda olabileceği gibi farklı şekillerde ayrı ayrı da olabilmektedir.

Burada geleneği sorunsallaştırması noktasında parodi, postmodern yapı ile yakından ilişkilidir. Yeni tarihselcilikle parodinin kesiştiği nokta da burada ortaya

çıkarmaktadır. Parodiyi, bazı açılardan postmodern bir form olarak gören Hutcheon, onun işlevini de birleştiriciliğinde ve meydan okuyuşunda bulur (Hutcheon, 2020:35). Bu bakımdan yeni tarihselcilik, geleneğin sorunsallaştırılması noktasında genellikle parodiyi kullanır. Parodi, yeni tarihselcilik anlayışını metinsel düzlemde gerçekleştirmek için araç konumundadır. Hutcheon, postmodernist metinlerin daha çok gelenekle ve diğer türlerin konvansiyonlarıyla kurdukları metinlerarası ilişkiye dikkat çekerek parodinin de burada aranması gerektiğini savunur. (Hutcheon, 2020:35).

Parodi kökeni itibariyle daha eskilere dayanan bir kullanım şeklidir. Parodi konusunda pek çok tanım bulunsa da parodi bir teknik olarak postmodern düşünce ile yaygınlaşır. Parodinin geçmiş dönem tanımlarında anlatımcı şiir ifadesi yer alır ve konusu bakımından da incelendiği görülür. Bu yaklaşımlar parodinin bir tür olarak ortaya çıktığını gösterir. Erken dönemlerde, parodi genel yapısı itibariyle biçim ve içerik koruma üzerine değerlendirilir ve bu bakımdan parodinin metinlerarası yaklaşımı ön plana çıkarılarak komik dönüştürüm ya da destansı taşlama şeklinde ifade edilir.

Parodi, eleştirel yönü olan alaycılık ve gülünç olma gibi kavramlarla açıklanıp diğer komik edebi türlerle ilişkilendirilerek tanımlanır. Bu bakımdan parodiye özgü özellikler bir bütün olarak değerlendirilmek yerine, parodi bu özelliklere indirgenerek açıklanır. Margaret A. Rose, parodinin Aristoteles'in *Poetika* adlı eserinden ortaya çıktığını ve kuramcılar tarafından kelimeye yüklenen anlamlardan dolayı parodi ile ilişkilendirildiğini söyler. Ayrıca günümüzde de biçim ve içerik koruma yönünden değerlendirilmesini de buna bağlar (Rose, 2016:20). Ortaya çıktığı dönemde parodiye dair özelliklerin tartışmaya konu olması ve sözbilimciler tarafından yapılan incelemelerinin dikkate alınmaması yanlış değerlendirilmesine sebep olur. Parodinin kendine özgü özelliklerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi daha çok geç modern kuramcılar ve postmodern kuramcılarının yaklaşımıyla olur. Parodinin genel yapısı itibariyle zıt değerlilik, süreksizlik, üstkurmaca ve metinlerarasılık, dilsel yapı, üsluplaştırma, yabancılaştırma ile ironi ve komiklik gibi kavramları da barındırdığı görülür. Bu kavramlardan hareketle parodi üstkurmaca ve metinlerarasılık ilişki boyutunda üslup ve çift kodluluk olarak tanımlanan dilsel bir yöne işaret ettiği anlaşılır. Bahtin'e göre "romanın söylemi parodi ve alay yoluyla metnin içine taşınan çeşitli dillerden, yani karakter özelliklerinden, dünya görüşlerinden ve onların eleştirilerinden oluşur" (Emre,2022: 92). Parodi bu noktada herhangi bir duruma devire ya da metne okuyucu alımlaması yönünde temas eder. Parodi metni, temas edilen durumun ya da metnin okuyucuda uyandıracığı çelişkili ve karmaşık yapıyı kullanarak ikilem ve zıtlık yaratıp komik ya da ironik bir durum sergileyebilir. Amacını ortaya koyma biçimi ve kullandığı üstkurmaca, metinlerarasılık, ironi ve hiciv gibi durumları metnin bir aracı haline getirebilir.

Orhan Pamuk *Veba Geceleri* romanında tarihe yönelir. Yazar, yeni tarihselcilik anlayışını yansıtan bu romanda geçmişte/tarihte yaşanmış bir dönem ve şahsiyetleri yeniden yorumlar. Romandaki olay ve olguları yakın tarihimizle hatta günümüzle ilişkilendirilerek parodileştirir. Bu çalışmada yeni tarihselcilik kuramının kurgusal ve metinsel bir yorumu/dönüşümü olan parodileri, günümüzle bağlantılı bir biçimde açıklamayı amaçlıyoruz.

2. Yeni Tarihselcilik Açısından Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz parodisi:

Orhan Pamuk'un 2021 yılında yayımlanan *Veba Geceleri* romanı, yeni tarihselcilik yaklaşımı esas alınarak tarihi bir zeminde kurgulanır. Yazar bu anlayış doğrultusunda eserin giriş bölümünde romanın meydana geliş sürecini anlatıcı yazar aracılığıyla geçmişte yazılmış bazı mektuplara dayandırır. Metnin roman haline geliş sürecini anlatan Mina Mingerli'nin, Abdülhamid'in yeğeni olan Pakize Sultan'ın ablasına yazdığı mektupları romana dönüştürdüğüne şahit oluruz. Yazar romanın başında yeni tarihselcilik kuramı çerçevesinde romana gerçeklik algısı katar. Okurun romanı tarihi belge niteliğinde olan mektuplardan oluştuğuna ikna etmek için de romanı üst kurmacacı bir yaklaşımla bitirir. Romanın yayımlayıcısı Mina Mingerli romanın sonunda Pakize Sultan'ın torunu olarak romana dâhil olur. Yıllar Sonra başlıklı bölümünde roman kişisine dönüşen Mina Mingerli aynı zamanda da romanın tasarlayıcısıdır. Böylece Yazar, romanın gerçeklik algısını yıkararak okuyucuda büyük bir şaşkınlık yaratır.

Postmodernizm'in roman anlayışında meydana getirmiş olduğu değişimlerden biri de dünyaya yabancılaşan insanın ontolojik sorgularıdır. Bu sorgulamanın romana yansıma biçimi de değişik şekillerde karşımıza çıkarken kimi zaman ironi, parodi ve hicvetme gibi tutumlara bürünür. Aslında birçok alanda etkisini gösteren durum, değişen dünyada insanın her şeye karşı duyduğu ve giderek derinleşen kuşkuyu işaret eder. Yazarın da bu kuşku neticesinde tarihe yönelerek sorgulama yaptığı söylenebilir. Postmodernizm bütün bu yaklaşımları öz-yansıtma olarak yapar. Görünürde dilsel olarak yaptığı her türlü söylem, aslında zihinsel paradokslardan kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda romanda yer alan parodi yeni tarihselcilik anlayışıyla örtüşürken yazarın geçmişe, tarihe yönelik her türlü tutumu da aslında bir sorgulama olarak kabul edilebilir. Romanda parodiler eleştirel bir tavır ya da tutum olarak algılanıyor olsa da dış gerçeklikle metinsel gerçekliğin ölçülemeyeceği sonucuna varılır. Bu bağlamda roman tarihi bir dönemi ya da devri anlatıyor olsa bile şahsiyetlerin gerçek hayattan seçilmiş olması anlatının gerçekliği yansıttığını ifade etmez.

Konuyu daha iyi anlamak/anlatmak ve analiz edebilmek için öncelikle romanın kısa bir özetini vermek yerinde olacaktır:

Pakize Sultan ve eşi Doktor Nuri, Çin'de ortaya çıkan veba salgınında Müslümanlarla konuşmak ve onları karantinaya ikna etmek için Çin'e doğru yola çıkar. Yanlarında koruma olarak Kâmil adında bir Osmanlı askeri ile eczacı Bonkowski Paşa ve yardımcısı Doktor İlias da bulunur. (Pakize Sultan, padişah V. Murat'ın en küçük kızıdır. Babası tahttan indirildikten sonra Abdülhamid Han tarafından ailesiyle birlikte bir saraya kapatılır. Kızlar evlilik çağına geldiğinde Padişah kendisinin yanında yaşamayı teklif etse de ablalarının aksine Pakize Sultan anne ve babasından ayrılmak istemez. Ancak amcası Abdülhamid Han kendisiyle Doktor Nuri'yi tanıştırmak üzere evliliklerine vesile olur.) Aziziye gemisi Çin'e doğru yol alırken Minger adasında veba salgınından şüphelenildiğine dair bir bilgi ulaşır. Bunu üzerine gemide bulunan Bonkowski Paşa ile yardımcısı Doktor İlias adaya bırakılır. Gemi yoluna devam eder. Abdülhamid Han'dan yeni bir mektup gelir. Bonkowski Paşa'nın öldürüldüğü ve adadaki salgının gerçek olduğu belirtilir. Padişahın emri derhal Minger adasına gitmeleri yönündedir.

Gemi kısa bir sürede adaya varır. Karantina Neferlerinin başına komutan olarak Pakize sultanın koruması Kâmil getirilir. Vali, Bonkowski Paşa'nın katili olarak bir tekke şeyhi olan Şeyh Hamdullah'ın üvey kardeşi olan Ramiz tutuklanır. Ancak başkentten gelen bir telgrafla Ramiz'in idam kararı ertelenir. Salgın gittikçe yayılırken, halk karantina kurallarını görmezden gelir. Minger halkı gemilerle yurt dışına kaçmaya çalışır. Salgının kendi ülkelerine yayılmasını istemeyen iki ülke ile Osmanlı devleti adayı ablukaya alır. Ada'ya giriş çıkışlar yasaklanır. Adadaki karışıklıklarla başa çıkamayan Vali Sami Paşa, başkentten gelen telgraflar yüzünden karantinayı iyi yönetemediğini savunur. Ramiz, Vali işini daha rahat yürütebilsin diye postaneyi basarak, haberleşmeyi durdurur. Fakat yine de karantina kurallarına uymayan halk yüzünden salgının önüne geçilemez. Bunlara sinirlenen Osmanlı hükümeti Vali Sami Paşa'yı başka bir vilayete tayin eder, yerine başka bir vali görevlendirir. Ancak bağışlanmak ümidiyle adayı terk etmeyen Sami Paşa, yeni Vali'nin adaya geldiği haberini alır almaz, onları karantinaya alıp bekletir. Bu arada adanın ileri gelenlerinden Şeyh Hamdullah ve papaz efendiden yardım ister. Bu sırada Ramiz ve adamları da yeni valiyi kaçıır ve vilayet binasını basar. Vali'nin adamlarıyla Ramiz arasında bir çatışma çıkar. Çatışma sırasında yeni vali de öldürülür. Ramiz ve adamları tutuklanarak idama mahkûm edilir.

Gücü eline geçiren komutan Kâmil, Osmanlıya karşı isyan bayrağını açar ve bağımsızlığını ilan eder. Adanın Cumhur reisi olarak hareket etmeye başlar. Bir zaman sonra eşi ve kendisi vebaya yakalanır. Bir hafta arayla ikisi de vefat eder. Onlar vefat ettikten sonra hapisnede isyan çıkar. Şeyh Hamdullah ve adamları yönetimi ele geçirir. Karantinayı tamamen kaldırır. Ölü sayısı hızla artar. Artık vebanın önü alınamaz. Bu arada Vali Sami Paşa idam edilmiş, Doktor Nuri ve Pakize Sultan da odalarında hapsedilmiştir. İki ay geçmeden Şeyh Hamdullah da vebadan ölür. Bunun üzerine Hamdullah'ın adamları yönetimi Pakize Sultan ve Doktor Nuri'ye teslim eder. Adada sokağa çıkma yasağı ilan edilir. Bilhassa Mazhar efendinin katkılarıyla yasak kısa sürede etkisini gösterir ve salgın kontrol altına alınır. Her şey yavaş yavaş eski haline dönmeye başlar. Bir süre sonra Pakize Sultan ve eşi Doktor Nuri, Mazhar Efendi tarafından Çin'e gönderilir. Bu bir tür sürgün olarak da kabul edilir. Çin'de tam 25 yıl kalan çift, başta Londra olmak üzere Avrupa'da pek çok ülkeye gider. Kitabın sonunda ise şimdiki Minger adasının Pakize Sultan'ın torununun gözünden anlatıldığı görülür. Kitabın başında romanın yazarı olarak gösterilen Mina Mingerli sonsöz bölümünde aniden romana dahil olur.

2.1. Veba Geceleri Romanında Yeni Tarihselci Yaklaşımlar:

Roman, Osmanlı İmparatorluğunun son devrinde geçer. Tarih 1901'dir. Yönetimde II. Abdülhamid bulunur. Romanın ana konusu veba salgınıdır ve roman geçmişte yaşamış şahsiyetleri konu alır. Romanda yer alan dönem yapısı itibariyle farklı milli kimliğe ait kişileri de yansıtmaktadır. Bu anlamda romanda geçmiş döneme ait sosyal ve kültürel bir portre çizilir.

Yazar romanı tarihi bir zemin üzerine inşa ederken hayal ürünü olarak tasarlandığını da romanın "Giriş" kısmında açıklar. Bu bölümde anlatıcı yazar ve aynı zamanda romanın yayımlayıcısı olan Mina Mingerli, romanın nasıl tasarlandığını anlatır. Bu açıklama romanın, tarihsel zeminde ve yeni tarihselcilik anlayışı doğrultusunda üst kurmaca yaklaşımını okuyucuya gösterir. Burada yazar, tarihi şahsiyetlere ait mektupları kullanarak onların belge vasfını öne çıkarır ve romana tarihi bir gerçeklik algısı katar. Bu açıdan *Veba Geceleri* mektup roman türünde ele alınabileceği gibi türler arası parodiye de örnektir.

Romanda, tarihi gerçeklik algısı yaratılırken, postmodern romanların gerçekliği yeniden yaratımı üst kurmaca yaklaşımı ile sağlanır. Bu yaklaşımla okurun gerçeklik algısını yıkan yazar, okurun kurmaca ve gerçek arasında bir ikilem yaşamasını sağlar.

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

Yazar üst kurmaca yaklaşımıyla gerçekliği oyuna dönüştürür. Farklı bakış açılarından anlatılan ve herkesin hikâyesi olabilecek bir noktada birleşmesi arzulanırken romanın inandırıcılığı için anlatımın tek bir ağızdan yapılması görüşüne katılır. Ayrıca yazar metnin inandırıcılığını bakış açısına bağlarken bilinçli olarak bir çelişki yaratır. Yazarın Henry James için kullandığı *“erkek yazarların en kadını”* ifadesi ile kendi romanında, bir erkek yazar olarak kadın yazarın ağzından konuşması cinsiyet parodisi yaptığını gösterir. Yazarın burada kendi parodisini de yaptığını söylemek mümkündür. Çünkü postmodern yaklaşımla kaleme alınan romanlarda üst kurmaca ile gerçeğin oyuna dönüştürülerek romanın bir parçası haline gelmesi söz konusudur. Orhan Pamuk kendi gerçekliğini romanın bir parçası haline getirir. Yazarın gerçekliği oyuna dönüştürme yaklaşımı *Veba Geceleri* romanının giriş bölümünde Henry James'in görüşü tanık gösterilerek verilir:

“Romanın ruh ve biçim açısından kişisel bir hikâyeden çok herkesin hikayesi olan bir tarihe benzemesi için pek çok değişik bakış açısından anlatılmış olması daha uygundur. Öte yandan erkek yazarların en kadını olan büyük romancı Henry James'in, bir romanın inandırıcılığı için ayrıntıların, her şeyin, tek bir kişinin bakış açısının çevresinde toplanmasının uygun olacağı yolundaki görüşe katılıyorum” (Pamuk, 2021:12).

Yukarıdaki paragrafta metnin tarihle ilişkisine işaret eden anlatıcı yazar, romanın tarihi gerçekliğinin de ancak bakış açısındaki tutarlılıkla sağlanacağını ifade eder. Bir amaca hizmet etmek için iki farklı yöntemi aynı derecede savunabilen Pamuk, anlatıcı yazar aracılığıyla da bu gerçeği oyunsulaştırır. Burada postmodern düşüncenin tesiri ile romanlarda üst kurmaca yaklaşımıyla gerçeklik algısının yıkılmaya çalışıldığı görülür. Ayrıca metnin oyuna dönüştürülmesinin işareti de *“yayıncının önsözü”* olarak verilen giriş bölümünde yani romanın en başında verilir. Burada görülen yaklaşım yeni tarihsel anlayışın kurgusallığını ve metinselliğini gösteren bir unsurdur:

“Ama aynı zamanda tarih kitabı kaleme aldığım için pek çok kereler “tek kişinin görüş açısı” kuralına uymadım, hatta bozdum bu kuralı. Böylece en duygulu anlarda okura bilgiler, rakamlar verdim ve kurum tarihleri anlattım. Ya da tam bir kahramanın ince duygularını anlatırken, onun bilemeyeceği bambaşka bir kahramanın düşüncelerine hızla ve pervasızca geçtim” (Pamuk, 2021:13).

Orhan Pamuk bu iki paragrafta adeta bilinçli olarak zıt ifadelerle yer vermektedir. *Benim Adım Kırmızı* romanının *“Sonsöz”* bölümünde *“Tarih, Resim, Sanat”* başlığıyla yaptığı açıklamalarda, romanının tarihi gerçekliğini sorgular. Burada tarihi romanı da anlatılan tarihi dönemle ve içinde yaşayan kişilerle bütünleşebilmek ve onlarla aynı düşünebilmek olarak tanımlar. Fakat bir yandan da o dönemde yaşamayan kişilerin, o dönemde yaşayan birinin asla nasıl düşündüğünü ve ne hissettiğini anlayamayacağını ifade eder. Yazar, Carlo Ginzburg'un *Peynir ve Kurtlar* adlı kitabının önsözünde yer alan; *“Arada bir kaynakların doğrudanlığı onu bize çok yakınlaştırır: bizim gibi bir adam, bizden biri gibi... [deriz kendimize] Aynı zamanda bizden çok farklı adamdır da”* (Pamuk, 2020:445) ifadesini tanık göstererek bu duruma dikkati çeker. Ayrıca Henry James'in özel bir mektubunda da bu konuya dair benzer fikirleri paylaştığını belirtir. Tarihi bir roman yazmak ve yazılan dönemi yansıtan kişilerle tam olarak özdeşleşmenin imkânsız olduğunu belirten Pamuk, bu çelişkili durumu oyunsuluk ve romanın eğlenceli bir yanı olarak görür: *“Romancının yazdığı tarihi romanın “imkânsızlığını” romanın bir parçası*

yapması, geçmiş roman sanatı ile doğru olarak hayal etmenin bir sınırı olduğu fikrini aynı romanın içinde işlemesidir" (Pamuk, 2020:445).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yazarın tam olarak bilinemeyecek bir tarihi düzlemde hayal gücü ile gerçekliği harmanladığı görülür. *Benim Adım Kırmızı* romanında benimsemiş olduğu hikâyenin birinci tekil şahısla, pek çok anlatıcının ağzından anlattığı gerçeklik duygusunu yakalama yaklaşımı, *Veba Geceleri*'nin Ön söz bölümündeki açıklamalarıyla terk edilmiş görülmektedir. Yazarın roman yazmanın zorluğunu romanın bir parçası haline getirme yaklaşımı ayrıca üst kurmaca parodisi olarak da değerlendirilebilir.

Orhan Pamuk, bu anlamda kendi eserlerini de metinlerarasılık bağlamında kaynak olarak kullanır. Roman boyunca araya girerek okuyucuya bilgiler veren anlatıcı yazar, romanın tarihselliğine dikkat çekerken kendisini de okuyucuya takdim eder. Bu da bir bakıma metnin kurmaca olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bu durum yeni tarihsel romanın gerçeklik algısı ve kurgu arasındaki dinamiği de göstermektedir.

Tarihi romanlar konusunu tarihten alır fakat postmodern anlatılarda tarih yazarın kendi yaklaşımıyla ve yeni bir anlayışla işlenir. Dolayısıyla romanların geçmişi anlatması tarihsel bir durumken yazarın geçmişe/tarihe ait unsurları anlatı zamanı içindeki güncel durumlarla harmanlayarak sunması yeni tarihselci bir yaklaşım olarak görülebilir. Bu anlayış çerçevesinde geçmiş bir zamanda yaşanmış hastalık, salgın gibi unsurların tarihi bir zeminde parodileştiği de anlaşılır.

Veba Geceleri romanının Osmanlı dönemine ait sosyal ve kültürel bir çevreyi anlatması, tarihi bir roman olarak nitelendirilebileceği gibi romanda geçen tarihi şahsiyetlerin yerel ve kültürel unsurlarla romanın merkezine alınması açısından da yeni tarihselcilik bağlamında değerlendirilebilir. Geçmiş bir dönemde yaşanmış ve asla tanık olunmayan bir tarihin, tanık olunan yakın bir tarihle ilişkilendirilerek yeniden yorumlanması yeni tarihsel bir anlayışla sıkıca örtüşmektedir. Bu açıdan baktığımızda romanın kültürel unsurları yansıtan yönü, postmodernist düşünceden kaynaklanan ve tarihe farklı bir açıdan yaklaşma eğiliminin sonucu olarak ortaya çıkar. Yeni tarihselcilik geçmişten yeniden yorumlarken dış dünyaya ait gerçekliğin bilinemeyeceği savını kabul eder.

2.2. Romanda Parodisi Yapılan Öğeler:

Roman bir üst kurmaca ile başlar. Mina Mingerli adında bir akademisyen, kendi hikâyesi hakkında araştırma yaparken eline geçen Pakize Sultan'a ait mektupları romana dönüştürme kararı alır. 113 mektubu yayına hazırlayarak "yayına hazırlayanın önsözü"dür açıklamasıyla başlayan üst kurmacada, daha en başından bir cinsel kimlik ironisi de yapar. Mingerli, "zor veba şartlarını yöneten iktidar sahibi erkeklerle, paşalarla ve doktorlarla özdeşleşmenin zor olduğunu belirtir" (Pamuk, 2021:12) cümlesiyle bir kadın yazar olarak cinsel kimliğine dikkati çeker. Orhan Pamuk romanın asıl sahibi ve tasarlayıcısı olarak bir kadın figür tercih ederken aslında kendisi de bir özdeşim kurar. Zira erkek bir yazar olarak erkeklerle özdeşim kurmak yazar için hiç de zor değildir. Burada yazarın cinsiyet parodisi yapmış olduğu görülür. Yazarın yapmış olduğu parodi, aslında okurlar tarafından da bilinen kendi cinsel kimliğinin, bilinmediği varsayılarak roman kişisi olan Mina Mingerli'nin düşüncesi olarak ifade edilmesine dayanır. Yazar bilinen bir durumun bilinmediğini var sayarak komik bir etki yaratır. Parodi ironiyi

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

kullanırken düşünsel olarak alegori ile ilişkilendirilir. Farklı söylemek anlamına gelen alegori ile değiştirerek söylemek anlamına gelen parodi, kelime kökeni itibariyle farklı anlamda olsa da düşünsel olarak yaptıkları benzerlik gösterir. Bu bakımdan yazarın metin içinde yaptığı parodiktir. Buna ironik tersinleme parodisi de denir.

Romanda, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini kastederek Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası adı altında Çar I. Nikola tarafından söylenen "Hasta Adam" benzetmesi "Rus Çarı'nın kırk yedi yıl önce dediği gibi, Düvel-i Muazzama'nın, kucakındaki hasta adam'ın mirasını paylaşmak için aralarında anlaşmaları gerekmekteydi yalnızca" (Pamuk, 2010: 33) cümlesiyle parodileştirilir. Büyük Taarruz Harekâtı sonucunda 9 Eylül 1922'de Türk ordusunun İzmir'e girişi ile bu tarih kurtuluşla sembolleşir. Ayrıca İzmir'deki kolera salgının yenilmesi de "Hasta Adam" benzetmesine karşı bir cevap olarak kabul edilir. Bu ikisi arasında kurulan ilişki ile de parodi yapılır. Romanda İzmir'deki salgının durdurulması, veba ve medeniyet vurguları üzerinden verilir:

"İzmir'de salgını durdurmanız, bütün dünyaya Osmanlı Karantina Teşkilatı'nın gücünü gösterdi! dedi. Böylece Osmanlı'ya "hasta adam" diyenlere de güzel bir cevap vermiş oldunuz. Kolerayı bitiremedik ama Osmanlı memleketlerinde seksen yıldır ciddi bir veba salgını yoktur. Eskiden 'Avrupa ile Osmanlı'yı iki yüz yıl ayıran medeniyet çizgisi de Tuna Nehri değil vebadır! Derlerdi. Ama şimdi bu çizgi tipta ve karantinada ortadan kalkmıştır" (Pamuk, 2021: 20).

Burada güç kaybetmiş bir devlet için kullanılan mecazi söylem, gerçek bir salgın hastalık vakası ile ilişkilendirilir ve hastalığın yenildiği yer olan İzmir, romanda sembolleşir. Türk halkının yabancı devletlerle mücadelesinde kazanılan zaferlerle öne çıkan bu şehir, romanda da hastalığın yenildiği mekân olarak da karşımıza çıkar. "Hasta Adam" ifadesi ile "salgın hastalık" kavramı arasında kurulan ilişki parodik bir yapıdadır. "İronideki iki anlamlılığın karmaşık işlevi, parodide parodinin mesajını saklamak ya da taklit etmek amacıyla parodisi yapılan metnin maske-kelime ya da tuzak-şifre olarak kullanılmasının sonucu ortaya çıkan iki metnin ya da şifrenin işlevine karşılık gelir" (Rose, 2016:123). Yani yazarın yapmış olduğu parodi işlevsel olarak ironiktir. İronide verilen mesaj gizli kalırken parodide bağlamla kaynaşmış durumdadır. Bu bakımdan hasta adam söylemi gerçek bir hastalıkla ilişkilendirilerek komik bir etki yaratılır.

İroni kavramı ideolojiler arası çatışmanın ayrımını belirleyen bir unsur olmanın yanında, düşünsel bir tavır, düzen eleştirisi ve aynı zamanda eleştirel bir bakış açısının neticesi olarak romanlarda yer alır. Yazar kişisel tutum ve düşüncelerini ironik bir şekilde tarihsel zeminde parodileştirir. Postmodern romanlarda ironi ve parodi iç içe kullanılabilir. Bu iki kavram arasındaki ayrım "ironi yazarının şifresindeki görünen mesaj ile bu şifrenin asıl mesajı arasındaki mesaj ironi muhatabı tarafından deşifre edilmek üzere genellikle gizli bırakılırken, parodici çoğunlukla alıntılanan bir metni ya da eseri yeni bağlamı ile kaynaştırır" (Rose, 2016:123). Parodinin eleştirel bakımdan içerdiği mesaj ve şifre daha kolay anlaşılabilir yapıdadır. Bu bakımdan ironiye göre daha özel ve hicvedicidir.

Hutcheon ironinin metin içi, parodinin ise metinlerarası bir şekilde işlediğini belirtir, her ikisinin de benzerlikten ziyade farkı işaret ettiğini vurgular. Bununla birlikte eleştirel mesafeyi açığa çıkarmakta ironiyi araçsallaştırarak kendi tanımını içinde başat bir unsura dönüştüren parodi, bir tarafıyla muhafazakârlığa meylederken, diğer tarafıyla da "estetik devrimin ve tarihi değişimin paradigması" olarak karşılanır. (Hutcheon, 2000:

Veba Geceleri romanında çağdaş roman anlayışı hakimdir. Eleştiri yaklaşımı bakımından da yeni tarihselcilik anlayışıyla örüldüğü anlaşılır. Romanda Tuna Nehrinin, Osmanlı ile Avrupa arasındaki gerçek sınır olmadığı, asıl sınırın veba olduğu belirtilir. Zaten bunun da tıbbi açıdan karantina ile ortadan kaldırıldığı dile getirilir.

Bu bölümde yazar medeniyet, kültür gibi unsurlara yönelir. Yazar, Avrupa ile Osmanlı arasındaki farkı vebaya indirgeyerek Pakize Sultan'ın eşi Doktor Doktor Nuri'nin ağzından şu şekilde verir: "*Eskiden Osmanlı ile Avrupa'yı iki yüz yıl ayıran medeniyet çizgisi Tuna Nehri değil vebadır*" (Pamuk, 2021:20). Buradan medeniyet çizgisi olarak tasvir edilen Tuna Nehri, yaklaşık on Avrupa ülkesinden geçerek Karadeniz'e dökülür. Balkan yarımadası Osmanlı hâkimiyetinde olan bir bölgedir. Sınır olarak gösterilen ve bir engeli ifade eden nehir aslında ulaşılan bir yerdir. O halde yazar bize somut bir gösterge ile parodi yapmaktadır. Medeniyete engel olanın aşılması gereken coğrafi sınırlılıklar olmadığı, medeniyetin zihinsel bir değişimin sonucu olarak aşılabileceğini sezdirmektedir. Zihniyet veba gibi salgın bir hastalıkla ilişkilendirilerek imgesel bir anlatıma dönüşür ve yazar bu kavramı veba üzerinden parodileştirir. Bu bölümde yeni tarihselcilik bir eleştiri kuramı olarak toplumsal ve kültürel söylemi dil aracılığıyla oyuna dönüştürür.

Minger adasında meydana gelen veba salgınını durdurmak ve adada meydana gelen cinayetleri çözmek için Pakize Sultan ve Damat Doktor Nuri görevlendirilir. Bunların arasında geçen konuşmalarda, cinayetin Abdülhamid' in sevdiği tarzda Sherlock Holmes yöntemiyle çözülmesi gerektiği anlatılır. Bu durum metinde, cinayet romanlarına ilgi duyan bir Padişah olarak yansıtılır. *Veba Geceleri* romanında Abdülhamit'in Sherlock Holmes romanları dinlemesi ve okuduğumuz romanda bunun bir cinayet çözme yöntemi olarak gösterilmesi ironi ve parodiye birlikte işaret eder. Burada yer alan parodi aynı zamanda yazarın tutumu olarak da karşımıza çıkar. Orhan Pamuk roman kişilerini adeta bir roman kahramanı gibi çalıştırırken kendi roman kişileriyle başka bir romanda yer alan kişileri de özdeşleştirir. Böylece gerçeklik algısını da yıkar ve gerçekliği oyuna dönüştürür. Pakize Sultan ve Doktor Nuri'nin bir roman kişisini gerçek gibi benimsemesi oyunsu bir parodidir. Nitekim romanda cinayet çözme yöntemi olarak bahsi geçen bu durum, roman kişileri tarafından da ciddi bir iş olarak görülür ve alay ya da dalga geçme maksadı güdülmez. Bu açıdan bakıldığında da başka bir kurmaca metinde yer alan dedektifin bu romanda parodileştirildiği görülür.

Geleneksel anlatıların dışına çıkan yeni roman, farklı anlatım tutumları da sergiler. Aytaç edebiyat eserlerinde yansız, onaylayıcı, ironik, eleştirel, parodistik ve hicve dayalı anlatım tutumları bulunduğunu belirtir:

"Anlatıcının, anlattıklarına karşı hangi tutumda olduğunun saptanması, söz konusu eserin incelenmesinde ve yorumunda önem taşır. Başlıca altı anlatım tutumu vardır: Yansız (neutral), doğrulayıcı-benimseyici (affirmativ), alaycı (ironisch), eleştirel (kritisch), parodis tutum ve altıncı olarak da bizim edebiyatımızda belirgin olan ve yalnızca alaycı ya da eleştirel tutumla özdeşleştiremediğimiz hicivci anlatım tutumu" (Aytaç, 2012:16).

Bu ayırım romanlarda yazarın tutumu olarak karşımıza çıkar. Fakat post-modern romanlarda parodi ve ironi iç içe geçmiş durumdadır. Yeni tarihselci anlayışı yansıtan romanlar yapı bozuma uğradığı ve parçalandığı için yazarın gerçek ve doğru olan düşüncelerini eserde tespit etmek oldukça zordur. Yazarın metin içine yerleştirdiği parodiler, kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz yorumlanabilir. İsmet Emre, yapı bozum ve yorumlama için yazarın bakış açısını yansıtan ve bu kavramlar arasında bir

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

ayrım olduğuna dikkat çeker. Yeni tarihselci anlayışı yansıtan romanlarda, yorumlama olumlu/pozitif iken, yapı bozum negatif/eleştirel bir bakış ya da tutum olarak ifade edilir. (Emre, 2022:99) Bu doğrultuda postmodern anlayışa sahip romanlarda, tek yönlü bir anlayış veya tek bir doğru bakış açısı olamayacağı gibi yazarın da eseri kurgularken tek yönde bir tutum ya da tavır sergilemesi beklenemez. Dolayısıyla romanda parodi bazen eleştirel, bazen alaycı ve hicvedici, bazen de tarafsız ya da doğrulayıcı olabilir. Örneğin şu aşağıdaki paragrafta paşa kavramı üzerinden hisse dayalı bir parodiye yer verilir:

“Doktor Nuri Bonkowski Paşa'nın kendisine ikide bir ‘Paşam, paşam!’ demesinde bir iğneleme hissetmişti. Bir Sultan'la evlenince gelenek bu olduğu için Abdülhamit hemen kendisini paşa yapmış, Doktor Nuri de bu sıfatı mecbur kalmadığı için şimdiye kadar hiç kullanmamıştı. Şimdi, özellikle yaşlı, rütbeli ve itibarlı hakiki paşaların kendisine ‘Paşam, paşam!’ demelerinden bunu hak etmediğini hissederek huzursuz oluyordu. Ama Bonkowski Paşa'nın bu tarz alaycı biri olmadığına karar verip konuyu unuttular” (Pamuk, 2021: 23).

Bu satırlarda parodisi yapılan başka bir nokta daha vardır. Yazar anıştırma, hissettirme gibi yaklaşımlarla okuyucuda bir algı yaratmaya çalışır. *“Paşa”* kelimesi roman kişisine kendini kötü hissettiren bir durum olarak verilirken aynı paragrafta yer alan *“damat”* ifadesi tarafsız bir şekilde parodileşir. Romanda yer alan parodileri günümüzle ilişkilendirirsek, metin içinde dağınık ve bölünmüş bir şekilde yer alan göndermeleri de tespit etmek mümkündür. *Veba Geceleri* romanı tanık olduğumuz yakın tarihle ilişkilendirildiğinde *Veba Geceleri* gibi yeni tarihselci romanlarda bilinmeyen, tanık olunmayan ve geçmiş tarihle ilgili boşlukların doldurulmasında okuyucu da romanın işlevsel bir unsuru haline gelir. Okur metinlerde yer alan tarihi/geçmiş döneme ait unsurları kendi edebi yaşantısına göre şekillendirir. Alımlama estetiği adı verilen bu yaklaşım romanda yer alan satır arası ayrıntıları bulup yorumlama işini okura bırakır. Bu açıdan tarafsızlık, çoklu bakış gibi yaklaşımların etkisiyle metin her türlü okumaya ve yoruma açık hale gelir.

Veba Geceleri yakın tarihle ilişkilendirilebilecek bir romandır. Romanda günümüze dair parodiler, genellikle satır aralarında ve ayrıntılarda saklıdır. Yazar bir dönemi ya da devri bir bütün olarak tutarlı bir şekilde dönüştürmez. Yukarıdaki paragrafta yer alan *“damat”* kelimesi *“paşa”* kelimesinden daha çok öne çıkar. Günümüzün parodisinin yapıldığı eseri, Pakize Sultan, Abdülhamid ve Damat Nuri üçgeninde değerlendirirsek, günümüzde yaşadığımız ve tanık olduğumuz bazı siyasi olaylara benzerlikleri dikkatimizi çeker. Bu bakımdan romanda geçmişin günümüze dönük parodileştirildiği görülür.

Romanda günümüzle ilişkilendirilebilecek ve parodi olarak düşünülebilecek bir olay ya da durum da *“Hacı Gemisi İsyanı”* dır. Romanda veba salgının Mekke'den dönen hacılar vasıtasıyla dünyaya yayıldığı belirtilirken yakın tarihimizdeki pandemi döneminde belirlenen kurallara uymayan hacılara işaret edilir:

“1901 yılında dünyaya askeri, siyasi ve tıbbi olarak hâkim olan İngiliz, Fransız, Rus ve Almanlara göre veba ve kolera hastalığı Avrupa'ya ve dünyaya Mekke ve Medine'den yayılıyordu. Hastalığı Batı'ya (Batı Asya'ya, Güney Avrupa'ya, Kuzey Afrika'ya) getirenler ise Hicaz'a hacca gelen Müslümanlardı. Yani Dünya'daki veba ve kolera kaynağı Çin ve Hindistan, dağıtım merkezi de Osmanlı Devleti'nin Hicaz vilayeti idi” (Pamuk, 2021:69).

Bu paragraf yakın tarihimizde yaşanan salgın hastalık sürecini hatırlatır. Salgının başlaması ve ülkemizde yayılması karantinaya alınmayan ya da karantinaya girmek istenmeyen hacılar vasıtasıyla olur. Hac ziyaretinden dönen hacıların hastalığı yaydığı konusu çeşitli haberlere de konu edilir. Yazar günümüzde yaşanan ve bizzat tanık olduğumuz sosyal-siyasi ve kültürel unsurları yeni tarihselci bağlama dayandırarak eserinde yeniden yorumlar ve parodiye dönüştürür. Romanın bazı bölümlerinde tarihi bir roman olacağını dile getirirken de bu durumu romanın bir konusu yapar. “*Ders kitaplarında yazılanları bazen tekrarlayacak, bazen de düzeltereğiz*” (Pamuk, 2021:85) diyen yazar, parodiyi bazen yorumsamacı bazen de yapı bozucu bir anlayışla uygular. Bu nedenle romanda parçalı bir parodi uygulaması yapıldığı söylenebilir. Postmodern romanlarda parodi, biçim ve içerik koruma yönünden ele alınmaz. Ancak geleneğin parodileşmesi üst kurmaca parodisi ve türlerin yeniden yaratımı şeklinde kendini gösterir.

Veba Geceleri romanında yakın tarihle ilişkilendirilebilecek parodiler öne çıkar. Yazarın bilhassa günümüze dair dağınık ve tutarsız bir şekilde yapmış olduğu parodileri ikiye ayırmak mümkündür. Bunlar salgın hastalığa karşı iktidarın/otoritenin yani güç kaynağı olan yönetimin uygulamış olduğu yöntemler ile halkın salgın hastalık karşısında sergilemiş olduğu bireysel tutum ve davranışlardır.

2.2.1. İktidar/Yönetim Tarafından Uygulanan Yöntemlerin Parodisi:

İktidar gücü temsil eder ve onu uygulama hakkına sahiptir. Bunlar çeşitli yasa ve kurallara bağlıdır. Özellikle afet, depresyon, sel ve salgın gibi toplumsal olayların yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan kargaşa, plansızlık ve haksız edim gibi durumların önüne geçmek amacıyla çeşitli yasaklar uygulanır. Romanda salgına karşı otorite yani iktidar tarafından uygulanan çeşitli yöntemlere de yer verilir. Siyasi otorite tarafından uygulanan bu yöntemler günümüzle benzeştirilerek parodileştirilir.

Romanda iktidarın salgın hastalığa karşı aldığı önlemler ve uygulamaların günümüzle ciddi manada benzerlik gösterdiği anlaşılır. Zaten yazarın amacı da bu benzerliğe dikkat çekerek yaşanan olumsuzlukları gözler önüne sermektir. Bununla bir hüküm vermese de okuyucuyu yüzyılı aşkın bir sürede gerek toplum gerekse iktidarın tutumunda ciddi bir değişiklik olmadığına ikna etmek ister. Günümüzde yaşanan salgın nedeniyle okulların tatil olması, üniversitelerin uzaktan eğitime geçmesi, iş yerlerinin kapatılması, şehirlerarası yolcuların yasaklanması, ülkeye girişlerin ve ülkeden çıkışların kontrol altında tutulması gibi uygulamaları gösterebiliriz.

Romanda da buna benzer uygulamaların yönetim tarafından dikte edildiği görülür. Yazar, veba salgının yayıldığı Minger adasında Karantina teşkilatı tarafından uygulanan yöntemleri günümüzle parodileştirir. “*Bütün okullar tatil edildi. Bu kararın tartışması bile olmadı. Ailelerin çoğu çocuklarını zaten yollamıyordu. Okul bahçelerinde, avlularda ilgisiz ve mutsuz ailelerin serseri çocukları vardı yalnızca*” (Pamuk, 2021:116). Yine günümüzde yaşanan sokağa çıkma yasağı ve bu kurala uymayanlara verilen para cezası da romanda: “*Zorla uygulanan karantinanın üstüne bir de karantina vergisi alınması hacıları çileden çıkarıyordu*” (Pamuk, 2021:102) cümlesindeki “*karantina vergisi*” olarak parodileşir. Bu uygulamalar arasında günümüzde de tartışılan ve benimsenmeyen pek çok yöntem romanda ironik bir şekilde parodileşir. Karantina uygulamaları ve sokağa çıkma saatleriyle ilgili sürecin günümüzle benzeyen noktalarına dikkat çekilerek bu uygulama ve yasakların parodisi, romanda; “*Sokağa çıkma yasağı sabahtan akşam namazına kadar kaldırıldı*” (Pamuk, 2021:478) cümlesiyle verilir. Dikkat edilirse romanda sokağa

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

çıkmanın serbest olduğu saatler insanların dışarıda daha yoğun olduğu saatlerdir. Günümüzde yaşanan salgında sokağa çıkma yasağı 22:00-05:00 arasında uygulanmakta idi. Yani bu saatlerde dışarıda yoğun bir kalabalığın söz konusu olamayacağı gibi, romanda da bu durumun tersi yaşanır ve yazar yasaklı saatlerin yanlışlığına dikkati çeker. Romandaki bu durum ironik bir tersleme parodisidir.

Romandaki salgında yaşananlar, salgının tıbbi boyutu ve yayılma süreci ile yapılan uygulamalar arasında günümüzle ciddi bir benzerlik olduğu görülür. Yazar, salgın hastalıkla ilgili tıbbi boyutundan ziyade yeni tarihselcilik anlayışını yansıtan kültürel ve sosyal boyutuna yönelir, iktidar/güç ve otorite kaynağı tarafından uygulananların parodisini yapar. Toplum olarak bireysel tutum ve davranışlar ile alt kültür unsurlarının romandaki işleniş biçiminin genelden özele indirildiği görülür. Romanda salgınla ilgili başka ulusların uyguladığı yasaklara değinilse de asıl üzerinde durulan kültürel ve sosyal boyuttur. Yazarın gerçeği olduğu gibi aktarmaması eleştirel dilin biçimlenmiş şekli olarak da değerlendirilebilir.

Veba Geceleri romanı, günümüzle kurduğu ilişki bakımından parçalı bir yapıyı gösterir. Parodisi yapılan bu parçalı yapı, romanda çok defa farklı durum ve olaylar üzerinden verilir. Minger adasında meydana gelen hükümet değişikliği ve yönetim anlayışının günümüzle ilişkisi buna bir örnektir. Yazar II. Abdulhamid'in iktidarda kaldığı 25 yıllık bu uzun süreye dikkati çekerken onun panislamist siyasetinin başarısızlığına da işaret eder ve romanda bunu da İngiliz konsolosunun ağzından dile getirir:

"Hangi parti olursa olsun, Majestelerinin bütün hükümetleri son yirmi beş yıldır Abdülhamit'in dünyanın bütün Müslümanlarını aynı siyasi birlik altında toplayıp İngiltere'ye kafa tutma hayallerinden huzursuzdurlar. İngiliz hariciyesinin yarısı, aslında Abdülhamit'in panislamist siyasetinin başarısızlığa mahkûm olduğunu anlamışlardır. Müslümanların bir birliğe gitmediğini, tam tersi, Arap, Arnavut, Kürt, Çerkez, Türk, Mingerli diye birbirlerinden ayrıldıklarını gördükleri için Müslüman birliğinin pek bir hayal ve biraz da tiyatro olduğunu hissederler" (Pamuk, 2021:474).

Minger adasında yönetimin iktidarda kaldığı süreler günümüzle ilişkilendirildiğinde iktidar süreleri bakımından benzerlik bulunur. Romanda Abdülhamid'in son yirmi beş yılı bugünkü hükümetin iktidarda kalış süresiyle parodileşir. Ayrıca romanda doğu medeniyetlerine dair birlik olamama düşüncesinin eleştirisi de vardır. Bu eleştiri birlik olmaktan ziyade, birlik düşüncesinin bulunmayışına bağlanır.

Romanda Komutan Kâmil ve Vali Paşa tarafından Minger adasında ilan edilen bağımsızlık, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ile ilişkilendirilebilirken romanda Şeyh Hamdullah ve naibi Nimetullah Efendi'nin iktidara geçmesi ve Pakize Sultan'ı Kraliçe ilan etmeleri de parodiktir. Cumhuriyet'i benimseyen Pakize Sultan'ın Kraliçe olması ayrıca ironiktir. Romanda Kraliçe olarak Pakize Sultan'ın "bir takım af çıkarma"sı da ironidir (Pamuk, 2021:459). Yazarın yeni tarihsel yaklaşımla geçmişe yönelirken parodiyi kullanarak gerçekliği yıktığı görülür. Dolayısıyla Abdülhamid soyundan gelen ve cumhuriyeti benimseyen Kraliçe Pakize Sultan gerçeklik algımızı yıkar. Kraliçenin af ilan etmesi Pakize Sultan'ı belli bir kişi ile özdeşleştirmemizi engeller. Yazarın roman boyunca oyuna dönüştürdüğü gerçeklik, parodi sayesinde ironik, hicvi bazen de komik bir yapı sergiler. Romanın sonunda Pakize Sultan'ın Çin'e

gönderilmesi, son Osmanlı padişahi Vahdettin'in İngiltere'ye gönderilmesine benzemektedir. Fakat Pakize Sultan cumhuriyet yanlısıdır. Tarihte yaşanmış gerçekliğin romanda zıt bir yaklaşımla günümüze dönüştürülmesi de parodiktir. Parodinin hedefi arasında muğlak bir ilişki barındırması, çift kodlama özelliği ve zıt değerliliği ile roman boyunca kendini gösterdiği görülür.

"Pakize Sultan'ın masalımsı saray dünyasının en tepesindeki ve taht çevresindeki 156 kişi üç gün içinde İstanbul'daki hayatlarından koparılıp Batı'da bilinmeyen bir yere sürgüne trenle yollandılar. (...) Pakize Sultan ve damat Nuri en tepedeki 156 kişiden oldukları için bir anda hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını kaybettiklerini hem de İstanbul'a dönmelerinin imkânsız olduğunu gördüler." (Pamuk, 2021:516)

Aynı şekilde Pakize Sultan ve eşi de romanın sonunda kendisini başa getirenler tarafından Çin'e gönderilerek Minger adasıyla bağlantısı kesilir. Yazar günümüzle bağlantı kurmayı engellemek için de romanın "Yıllar Sonra" başlıklı sonuç bölümünde Mina Mingerli'nin:

"Kitabımızın son sayfalarını kaleme alırken 1901'den sonra Osmanlı devletinde cereyan eden pek çok büyük siyasi olayda sanki Minger ihtilalinden etkiler, izler varmış duygusuna kapıldık. Belki de kendimizi küçük adamızın zengin tarihine çok fazla kaptırıp her şeyde ve her yerde Minger adasını görmeye başladığımız içindir." (Pamuk, 2021:506)

İadesiyle bir yandan günümüzle bağlantı kurulması istenmezken bir yandan da her şeyde, her durumda ortaya çıkarmaktan çekinmediğimiz tarih ve milliyetçilik duygusuna vurgu yapar. Bu ifade ile okurun bakış açısı arasında da bir parodi vardır; Yazarın romanda Minger ve Osmanlı arasında, roman kişisine kurdurduğu bağı, okur Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne bir sürecin parodisi olarak değerlendirebilmektedir. Son bölümde anlatılan tarihi olaylarda Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar olan gelişmelerin yeni tarihselci anlayışla örtüştüğü görülür. Yazar bu son bölümde okurun gerçekle kurgu arasında bir ikileme düşmesine neden olur ve Minger adasının gerçeklikle ilgisini yıkmak ister. Fakat Minger adasının yerli halkının Aral'dan gelenlerin oluşturması, ada halkı ile Türkler arasında da bir bağ kurulmasını sağlar. Romanda Mina Mingerli, Minger milliyetçiliği yapan Komutan Kâmil ve onun yaptığı ihtilâli özümseyen bir kişi olarak yer alır. Adanın bağımsızlığını savunan bir tarihçi olan Mina Mingerli'nin Osmanlı Devleti'nden ayrılan adanın bağımsızlığını savunan bir kişi olarak Abdülhamid soyundan gelmesi de parodidir. Yazar aslında Türkiye'nin bir Minger adası olmadığını vurgularken tarihi gerçeklikle ilişkilendirilmesini engellemek için parodinin işlevinden yararlanarak gerçeklik anlayışımızı/algımızı yıkar.

Yazar bizi belli bir dönemle sınırlarken belki de günümüzde yaşanan salgınla bağlantımızı kesmek arzusundadır. Bunu sağlamak için de Balkan Savaşları devrine gidip bu dönemde yaşananları da arkaz tarihine ve karantina hükümetleri zamanına benzetir:

"Balkan Savaşının da yenilgiyle bitmesinden sonra İttihat ve terakki partisi savaşı kaybeden hükümeti bir darbeye devirdi. Halk arasında Babali baskını diye bilinen bu olayın birçok ayrıntısı arkaz tarihini ve karantina hükümetleri denen dönemi hatırlatır" (Pamuk, 2021:512)

Ancak bir yandan da okuyucunun zihninde oluşturulduğu çelişkilerin ve yarattığı boşluğun yine bizzat okur tarafından doldurulmasını ister. Geçmişini yakından

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

bilemeyen ve Covit-19 salgını bizzat yaşayan yeni neslin ancak tanık olduğu salgını hatırlayacağı açıktır. Bu durumun yazar için de geçerli olduğu düşünülürse, yazarın tarihe yönelerek geçmişin yeniden yorumu olarak eserini parodileştirdiğini söylemek mümkündür.

Abdulhamit'in devrilmesinden sonra hareket ordusu komutanı M. Şevket Paşa hükümetin başına getirilir. Üstü açık bir arabayla İstanbul sokaklarında gezerken öldürülmesi, yakın tarihte yaşanan Amerika Birleşik Devletleri Ankara Büyükelçisi Robert Komer'in aracının devrilmesi olayını hatırlatır:

"Darbecilerin yeni hükümetin başına getirdikleri, Abdulhamit'i deviren hareket ordusu komutanı Mahmut Şevket Paşa beş ay sonra üstü açık arabasıyla İstanbul sokaklarında, (Divan yolunda, trafikte beklerken) kurşunlanarak öldürüldü. Hiçbir zırhı olmayan, kurşunla delik deşik olmuş ve bugün harbiyedeki askeri müzede sergilenen arabasını ve yakalanıp asılan katillerin tabancalarını, 1980'lerde, bir dönem Nişantaşı'nda müzeye beş dakika uzaklıktaki evinden haftada bir gelen tarih sever romancı Orhan Pamuk takıntıyla ziyaret ettiğini bana söylemiştir. (Pamuk, 2021:513)

Burada yazar bir yandan da tarihi bir doku üzerinden 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinde yaşanan sosyal şiddet olaylarının alegorik parodisini yapar. 1960 darbesinden sonra gelişen serbest ortamda gençlik ve işçi hareketleri ülkede gittikçe hareketlenen kavga ortamına doğru sürükler. 1969 yılında giderek yükselen Amerikan aleyhtarlığı Büyükelçi Robert Komer'in Deniz Gezmiş ve arkadaşları tarafından arabasının devrilerek protesto edilmesine neden olur. Yakın tarihimiz için önemli hadiselerden olan bu olaydan sonra Deniz Gezmiş ve arkadaşları da tutuklanarak cezalandırılır. Belki de 1980 darbesine giden yol böylece açılmış olur.

Yazar burada gerçeği anlatırken bile başka bir şeyi düşündürerek gerçeğin parodisini yapar. Eğer burada sadece gerçek aransaydı o zaman bu roman sadece bir tarihi roman olmaktan ileri gidemezdi. Zaten *"tarih sever"* ifadesiyle romanın konusuna *"takıntı"* kelimesiyle de ironiye gönderme yapar. Yani romanda bahsettiği tarihi olay, durum ve kişiliklerin aslında günümüzde de bir karşılığının olduğu, biraz dikkatli gözlerle bakıldığında da sanki hemen yakalanabileceğine vurgu yapılır.

Bir başka dikkat çekici parodi de gazetecilerin öldürülmesi olayıdır. Yazar, gazetecilerin öldürülmesini sanki Hürriyet'e bağlar. Bu aslında komik bir etki yaratma çabasıdır. Yazar bu yolla gazeteci ölümlerini parodileştirirken bu komik etkinin içine de derin bir eleştiri ve hiciv gizler.

"İstanbul'da yüzyıldan fazladır hala süren, üstü örtülü devlet desteğiyle sokakta gazeteci ve yazar öldürme gelenek ve alışkanlığının Hürriyet'le başladığını ekleyelim.

Yazar, gazetecilerin üstü örtülü bir şekilde devlet desteğiyle öldürülmesini eleştirirken *"hala süren"* ifadesiyle de bunun adeta bir gelenek olarak bugüne taşındığına işaret eder. Bilhassa sokakta öldürülen Uğur Mumcu ve Hrant Dink gibi gazeteciler hatırlatılır. Hürriyet aynı zamanda bağımsızlık ve düşünce özgürlüğü anlamına da gelmektedir. Bir memlekette gazete, dergi ve kitapların çokluğu, çeşitliliği fikir ve düşünce zenginliğini gösterir. Ancak yazar, hürriyeti insan öldürmekle ilişkilendirirken hem gazetenin işlevi hem de özgürlük düşüncesiyle tam bir tezatlık kurar. Hürriyet bir gazete türü olarak bir toplumda bilgi ve kültürü artırıcı bir unsurken burada hürriyetle cinayetlerin başlaması parodidir. Yazarın asıl anlatmak istediği gazete değil düşüncedir.

Bu da bize Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi'nde söylediği "Ne efsunkâr imişsin âh ey didâr-ı hürriyet / Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esaretten" beytini hatırlatır. İnsanı esaretten kurtaran hürriyet, bir süre sonra onu esaretine alır. Hürriyet aslında olumlu bir meziyet iken esarete dönüşerek olumsuz bir durumun ifadesi olur. Yazar olumlu bir durumu olumsuzlarken de yine bir parodi yapar.

Yazar, roman boyunca kurmaca, gerçeklik, oyun, parodi gibi kavramlar etrafında çelişki, tutarsızlık, karmaşa gibi durumlar yaratarak okura roman gerçekliğini sorgulatır. Romanın zamanla dilsel bir oyuna dönüştüğü de görülür. Parodilerin parçalılığı dilin anlatım olanaklarıyla şekillenir. Yazarın salgın hastalıklar üzerinden çok yönlü bir kültürel yapıyı da romanın dokusuna yerleştirdiği anlaşılır.

Yeni tarihselcilik anlayışı, romanın genelinde bir eleştiri kuramı olarak yer alır. Gerçekliği yıkma eğilimi yönünden de parodi öne çıkar. Bu bakımdan yazarın tarihi gerçekliğe dayandırmak istediği *Veba Geceleri'nde* asıl amacının gerçekliği yıkmak ve sorunsallaştırmak olduğu anlaşılır. Ayrıca burada tarihi metinlerin kurgusalılığına da dikkat çekilir. Bu yüzden yeni tarihselcilik parodi, ironi, alay, eleştiri gibi kavramlarla bütünsel olarak ele alınmalıdır.

2.2.2. Salgın Hastalığa Karşı Bireysel Tutum ve Davranış Parodisi:

Romanda iktidar ve halk açısından iki farklı yaklaşım ve bu yaklaşımlardan doğan çeşitli parodiler bulunur. Halkın tutum ve davranışını yansıtan parodilerde yazar, toplumun salgına yaklaşımını ve bilhassa yasaklar karşısındaki vurdum duymaz tavrını eleştirir:

"Damat Doktor ve Doktor İlias arkalarında Kolağası ve Vali'nin adamları, landoyla Nikiforo'nun eczanesine giderlerken sokaklardaki son durumu görmek için arabacıya seslenip yolu uzattılar. Oteller bölgesinde, limana inen yokuşlardaki Avrupalı hayatın hala her zamanki gibi akıp gitmesine şaşıtlar. Kahvelerde, aşevlerinde, berberlerde sandalyelerde oturan Mingerlilerin rahatlığı, bazılarının gülüşüp şakalaşması, kimilerinin balık avlamak ya da ticaret için planlar yapması tuhaftı" (Pamuk, 2021:99).

Yukarıdaki paragrafta özellikle salgına karşı toplumsal bakış eleştirilirken yazar bu eleştiriye yakın geçmişte meydana gelen korona salgınıyla ilişkilendirir. Salgın sırasında otoritenin koymuş olduğu kuralları ve yasakları çiğneyerek bilinçsiz ve duyarsız davranışlar sergileyen bireysel/toplumsal refleksin doğurduğu karmaşa salgının artmasına neden olur. Benzer bireysel tutum ve davranışlara günümüzde de tanık olunmuştur. Sosyal medya ve haber kanallarındaki sokağa çıkma yasağına rağmen evde durmaktan bunaldığını dile getiren insanların sokaklarda dolaşması, limanlarda balık tutması, kahvehanelerde oyun oynaması çok defa basına yansımıştır. Bu süreçte tüm uyarılara rağmen dışarıda rahat bir şekilde gezen, hayatları pahasına da olsa günlük yaşamına devam eden insanlara rastlanmıştır. Yazar burada dün-bugün ilişkili bir parodi yaparak bu duyarsızlığa dikkati çeker.

Romanda veba salgınından ölen insanların tüm uyarılara rağmen cenazelerde birbirleri ile yakın temastan kaçınmaması da günümüz parodisidir. Doktor Nuri ve Doktor İlias'ın sokaklardan geçerken gördüğü manzara halkın panik halinde olmadığını gösterir. Romanda geçen *"Başsağılığına gelmiş kadınların birbirine sarılıp oturduklarını gördüler"* (Pamuk, 2020:108) cümlesi ironi içeren bir parodidir. Salgın hastalıktan korunmak için talep edilen sosyal mesafe, aslında sadece zorunluluk değil aynı zamanda bir sosyal sorumluluktur. Mesafe konusu, iktidarın/yönetimdeki sorumlu kişilerin

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

uyarıları ve önlemleri arasında yer alır. Kurallara uymamak korona salgını sırasında da sık sık karşılaştığımız bir durumdur. Hatta bu nedenle aile ve akraba içinde yaşanan pek çok acı olay da gazetelere manşet olur.

Yazarın romanda zaman zaman yerel ve kültürel unsurları parodileştirdiğine şahit oluruz. Bu unsurlar üzerinden ironik bir dil kullanarak yaptığı parodiler, romanın da ana unsurudur. Salgın hastalık süresince yaşanan sosyal ve ekonomik olgular genellikle romanda tanık olunan zamanla büyük bir benzerlik arz eder. Yazarın yeni tarihselci yaklaşımı, romanın tanık olmadığı geçmişi/tarihi ve onun boşluklarını, tanık olduğu tarihi zeminde yeniden şekillendirmesine ve yorumlamasına imkân tanır. Zaten bu benzerliğin ana nedeni de yapı bozuma uğraması ve yeniden yorumlanması yaklaşımında saklıdır. Romanda karantina nedeniyle kapatılan iş yerleri ve ticari şirket sahiplerinin yaşadığı kısıtlanmalar konu edilirken bu ortamın getirdiği sıkıntılar ve karaborsacılıktan şikâyet edilir: "*Şimdilik fiyat artışlarına karaborsacılık denemeyeceğinden ama bir süre sonra mutlak başlayacağından söz ettiler*" (Pamuk, 2021:166). Vali ve Doktor Nuri arasında geçen bu konuşma, salgının ekonomik ve toplumsal boyutunda yaşananları gösteren önemli bir parodidir. Romanda insanların yiyecek stoklaması ve zeytinyağı ticareti yapan kişinin mallarını şehir dışına taşıması (Pamuk, 2021:134 yine günümüze dair bir parodidir. Korona salgını sırasında da buna benzer sıkıntılar yaşanmıştır. Ticari kuruluşlar, sattıkları ürünlere her gün yeni zamlar yaparken insanlar da aç kalmak korkusuyla yiyecek stoklamaya başlar.

Sonuç

Orhan Pamuk 2021 yayımlanan *Veba Geceleri* romanında yeni tarihselcilik kuramını benimser. Metinde kurmaca yapısını ön plana çıkaran yazar, gerçeklik algısının bozulmasına yönelik yaklaşımlarla kurgu ve gerçeklik arasında ikilem yaratarak tarihi geçmişi sorgular. Parodi romanda, metinselleştirilmiş bir düşüncenin değişime ve dönüşüme uğramasıdır. Ancak bunun bir göstergesi olarak da dil eleştirel bir tavırla metne yansır. Pamuk *Veba Geceleri*nde daha çok ironik bir tutum sergileyerek geçmişe ait, tarihi olay, olgu ve kişileri asıl bağlamından kopararak parodileştirir. Romandaki tarihi zeminden hareketle, günümüzle ilişki kurulması aslında tanık olunmayan uzak geçmişle bugünün ilişkilendirilmesi parodi ile gerçekleşir. Yazarın romanda farklı şekillerde yapmış olduğu parodiler tür parodisi, gelenek parodisi ve üst kurmaca parodisi aynı anda yer almaktadır.

Yeni tarihselcilik postmodern düşünce akımının tesiri ile romanlarda uygulanan bir yaklaşım olduğundan, yazarların gerçekliği sorguladığı geçmiş, olay, kişi veya durumlar bu anlayış doğrultusunda yapıbozuma uğrar ve yeniden yorumlanır. Bu bakımdan Orhan Pamuk da *Veba Geceleri* romanında geçmişe dair metinleri yeniden yorumlar. Bu metinlerin sadece tarihi gerçekliğe sahip olanları değil, geçmişte metinselleştirilmiş her türlü eserin metinlerarasılık bağlamda romancıya kaynak olduğu görülür. Ayrıca yazarın kendi romanlarını da metinsellik boyutunda kaynak olarak kullandığını söyleyebiliriz.

Romanda geçmişte yaşanmış bir salgın hastalık diye nitelendirilen veba, yakın tarihimizde yaşadığımız korona salgınıyla açıklanır. Yazar, tanık olunmayan geçmişteki yaşananları yeni bir yorumla okura sunar. Kendi yaşantılarından ve tanık olunanlardan yola çıkarak geçmiş ve bugün arasında sosyal ve kültürel bağlar kurar. Kültürel

unsurların çeşitli tekniklerle toplumsal yaşantılarla birleştirilmesi de bir üst dille olur. Bu dil yazarın olaylara bakışı ve tutumu olarak da eleştirel ya da tarafsız olarak parodileşir. Bu bakımdan parodi daha çok yazarın bir tutumu olarak romana yansıyan teknikte aranmalıdır.

Veba Geceleri postmodern bir yaklaşımla kaleme alınırken bazı roman teknikleri de bir arada kullanır. Bilhassa yeni tarihselciliğin vermiş olduğu imkânlarla da tarihe yönelen yazar, aynı tarihi zeminde bir üst kurmaca olarak eserini kurgular. Bu durum roman boyunca kurmacanın bir parçası olurken, romanda yer alan parçalı yapı, yorumlama, çelişkili ifadeler ikilem ve yaratılan zıtlıklar okurun gerçeklik algısını yıkmaya yarar. Bu nedenle romanda genel bir devir, dönem parodisi değil de sosyal, kültürel tutum ve davranış parodisi öne çıkar. Ayrıca tarihi unsurların bilinmeyen boşluklarını yeniden yorumlayarak kendisinin de bilmediği tarihi gerçekliği sorunsallaştırır. Bu sayede gerçeği yani bilinmezliği gizleyerek bir çeşit simülasyon parodisi yapar. Yazar gerçekliği parodi ile sorunsallaştırır ve bilinmeyeni gizleyerek bize tersini gösterir, özellikle tarihe yönelip geçmişe ait belgeleri sunarak ironi yapar.

Parodi ile yeni tarihselciliği birleştiren unsur, gerçeğin bilinmez olduğu görüşünden hareketle olay ve olguların insani yönü yani beşerî bilimlerin konusu olan durumları anlamlandırma, sorgulama ya da geleneği sorunsallaştırmasıdır. Parodi romanda yazarın gerçek düşüncesini yansıtan bir unsur olmasından çok olasılıklar üzerine eğilen bir tavrın ürünüdür. Çünkü yazarın metinde anlattığına karşı gerçekte kendi tutumunu belirlemek oldukça zordur. Bu noktada çoğulculuk, çok anlamlılık gibi faktörleri metnin odağı haline getirir. Parodinin kullandığı çift kodlama, çelişkili yapı ile yeni tarihselciliğin metinsel boyutu bir bütünlük oluşturur.

Sonuç olarak Orhan Pamuk, *Veba Geceleri* romanında geçmiş bir dönemi yeni tarihselci yaklaşımla yeniden yorumlarken metin içerisine parçalı ve dağınık bir şekilde çeşitli parodiler serpiştirir. Bir bakıma yazarın geçmiş dönemi tarihsel düzlemde parodileştirerek metinselleştirdiği söylenebilir. Romanda görülen parodilerin geçmiş bir dönemde yaşanan veba salgınının günümüzdeki korona salgınına işaret etmesi romana parodik bir işlev kazandırır. Burada metin, tarihi olay veya durumların parodisinden çok, bu durumlara yaklaşımın ve geleneğin parodisi dikkati çeker. Kısacası yeni tarihsel romanlar tarihi/geçmişini her türlü durum ve yaklaşımın bir parodisi, yani yeniden yaratımı olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Aytaç, Gürsel (2012). *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Barthes, R. (2021). *Yazar'ın Ölümü*, KetebeYayınları, İstanbul
- Cebeci, Oğuz. (2008). Tarihsel Bir Perspektif Üzerinden İroni Tür ve Tekniklerinin Gelişimi ve Bazı Uygulama Örnekleri, Cogito (İroni) Sayı No: 57, İstanbul.
- Yalçın Çelik, Dilek (2021). *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Hiper Yayın, İstanbul.
- Ecevit, Yıldız (2021). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Emre, İsmet (2022). *Postmodernizm ve Edebiyat*, Fidan Basım Yayın, İstanbul.

Yeni Tarihselcilik Bağlamında Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* Romanında Günümüz Parodisi

- Foucault, M. (1994). *Kelimeler ve Şeyler İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*, Mehmet Ali Kılıçbay (çev.), İmge Kitapevi, Ankara
- Hutcheon, L. (2020). *Postmodernizmin Poetikası*, Yunus Balcı (çev.), Hece Yayınları, Ankara. (Orijinal baskı tarihi 1988)
- Hutcheon, L. (2020). *A Theory of Parody: The Teachings of Twentieth Century Art Forms*. Urbana: Yniversity of ilinois Press.
- Jenkins, Keith (1997). *Tarihi Yeniden Düşünmek*, Bahadır Sina Şener (çev.), Dost Kitap Evi Yayınları, Ankara. (Orijinal baskı tarihi 1991).
- Koçakoğlu, Bedia (2018). *Postmodernizm Anlamsızlığın Anlamı*, Palet Yayınları, Konya.
- Moran, Berna (1991). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Pamuk, Orhan (2020). *Benim Adım Kırmızı*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Pamuk, Orhan (2021). *Veba Geceleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Rose, Margaret A. (2016). *Parodi: Antik Modern ve Postmodern*, Cansu Dikme (çev.), Hece Yayınları, Ankara.
- White, H. (2022).19. Yüzyıl Avrupa'sında Tarihsel İmgelem, Mehmet Küçük (çev.), Ketebe Yayınları, İstanbul.